

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Luixita Sarasola Zumeta

*Lezo, Gipuzkoa
(1931)*

Aurkibidea

Biografia

Lezoko parrokia ondoko etxe batean jaio zen Luixita: lau solairu zituen eta haizete handiko egunetan mugitu egiten zela esaten zen herrian. Haizetea zenean, Luixitak ohea aldendu egiten zuen pixka bat paretaren ondotik. Bestela, paretak ohearen kontra jotzen zuenean etxearen mugimendua zela eta soinua ateratzen zuen eta Luixitak ezin izaten zuen lo egin. Aita eta ama Lezokoak ziren, aita Donibane kalekoa eta ama Olaizola baserrikoa. Zazpi anai-arrebatan laugarrena zen bera. Zortzi bat urte zituenetako amari laguntzen hasia zen etxeko lanetan, sukaldea jasotzen, garbitzen, ura iturritik ekartzen... Lezoko eskola publikoan ikasi zuen hamalau urtera arte. Gero, lanean hasi zen Pakers gozoki-fabrian. Aitak Errenteriako Papeleran egiten zuen lan eta bere bitartez, hamasei urte zituela, Laneran hasi zen lanean, Errenterian. Ezkondu zenean, utzi egin zuen lana ezkontzen ziren emakumeek debekatua baitzuten lanean jarraitzea. Hamabost urterekin ezagutu zuen senarra izango zena Errenteriako Ondartxo auzoko jaietan. 1956an ezkondu zen Juan Karrera oiartzuarrarekin eta Kale Nagusiko Mandazañania etxean jarri ziren bizitzen errentan. Lau seme-alaba izan zituzten.

Zintak

LEZ-030

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Zabala, Edurne
- **Data:** 2010-01-12
- **Iraupena:** 83 min

- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxeberria, Eider
- **Transkribatzailea(k):** Alkorta Agirrezabala, Jon

Pasarteak

1. Haizeak mugitzen zuen etxea

- **Erref:** LEZ-030/002
- **Iraupena:** 0:01:22. **Hasi:** 00:03:03. **Bukatu:** 00:04:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxearen egitura

Laburpena:

<p>Gurasoek ezkondu baino urtebete lehenago erosi zuten etxea. Etxe hura haizeak mugitu egiten omen zuen eta erori egingo zen beldur ziren denak. Haize handia zenean, ohea paretaren albotik urruntzen zuten, etxearen mugimendua ez nabaritzeko.</p>

Transkripzioa

- Ordun zure aitta ta ama ezkondu zianian jarri zian bizitzen zu jaio ziñan etxian?

- Hoixen. Ezkondu biño urtebete lehenotikan'e hartu zutela amak esaten zun itxia. Ama kalea baserritikan etorri enkargura-edo eta ni jaiotako itxi hoi itten ai zien eta jendea dena beida zeatikan haizia zenian ibilli nonbaitten itten zun ta: "Uuu, etxe hoi beitu beitu nola ibiltzen den, eroriko da" esaten zuten orduan: "Ez, ez hola ibiltzen dun itxia haiziak ez da eroriko ez". Oaindik bizi da. Pentsa zazu nik zenbat urte dittuten, ya larogeita.

- Ta ibilli ze muittu iten zalako?

- Muittu, bai, muittu. Ta muittu itten zen e! "hombre"! Goatzen naz ni, bi ohiko kuarto batian lo itten genun eta paretan kontra jartzen baldin bazenun ohia hola jotzen, ta haizia ateratzian, ohia ibiltzen zan "klon-klon-klon-klon". Eta beti, in behar zenun pixka bat honuntzexego jarri eta orduan ya nola ez zun ikuitzen pareta, ez zenun.

- Soiñua sumatzen.

- Soiñua ez. Ez zenun hainbeste sumatzen. Jolin, haizia zen denboran jaikitzeke zaletua. Beldurrakin, bai, asko. Ta oaindik osorik do. Ta orduan ba beti esaten zun, hua kalea etorri ta orduan ai ziela itxingoa itten. Ta itxia ezkondu baiño urtebete lehenotikan aittu zien errenta patzen, itxia horta ezkondu zien.

2. Aitareen heriotza

- **Erref:** LEZ-030/004
- **Iraupena:** 0:02:53. **Hasi:** 00:04:54. **Bukatu:** 00:07:47
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Hiletak

Laburpena:

Aitak paper-fabrikan egiten zuen lan, 61 urte zituela hil zen arte. Aita hil zen eguneko oroitzapenak ondo gogoan ditu.

Transkripzioa

- Aittak nun itten zun lana?
- Nire aittak papeleran
- Papeleran itte zun.
- Papeleran.
- Urte asko in zittun han?
- Bai, berrogei ta ia orduan ez zen erretirua hartzen oain bezela ta hirurogeita batekin hil zen eta lanian aizela hil zen.
- Istripua?
- Ez, lanian zela ez zen hil baiño jaia zen eta juan zen lanera zeatikan papeleran hamabostian behin jaietan lanea juaten zien eta, meza entzutzeko ordu erdi bat ematen ziyoten ta seietan sartu biharrian itten zien sei terditan sartu. Eta juan zien mezeta ta nik orduan alaba zaharrena bakarra gehio banittun baiño kalia izan nitzan behintzat, eta in nintzen aman etxea ta etorri ta juan nitzan amana gora umiak in eta esan niyon "aitta oain zer duzu?" ta "ez dakit ez niyon ondo neska, hanka're pixkat handittuta dakat eta" eta esan niyon "mezeta juango ziñen ba ta" "bai ze iñ beher ziñen mezak eta " "eztakit baiño hanka handittua dakazu aitta" "bai bazakiñat bai" ta aitta bazkaldu ta in zen ohera juan ohittura zun beti siesta ittekua.
- Bai
- Eta geo ya negua zen, martxuan hil zen ta arratsaldiam behintzat oso egualdi txarra zeon ta, ni ai nintzan ne bi neska haurrak in attana, aman etxea jua ta, hau in zen [...] jua, hiru nittuen ordurako, mutillakin, nere semiakin, hiru umiekin ez gelditzeatikan etxian. Ta aittak arratsaldian siestan eondu zen. Neska zaharrenak guria "aittona utzi dazu toki pixka bat ohean sartuko naiz zurekin aittak utzi ziyon eta illunabarrian ni re etxia jua nitzan ta hamabostian behin hogieta bi, hogeta bi eunetik behin aittak ib behar zun seietako lanea jua biharrian, goizeko relebua zunian, bostetako jua bihar zun makiñak martxan jarri, lo itteko. Eta aittak zurrin handiya ateratze zun ta ama konturatu zen ta zurrunga... ta amak "Estanis zer duzu?" (mmmmm) amak berriz e "Zer duzu Estanis?" ta amak lo hartu nahi ez ya labak edo lau terdiyak ta azkeneako ya zeatu zenian ikusi zun ez zula etzutzen o ez ziyola kasoik itten eta etxian zeola anai gaztai esan ziyon "Estino jua ai bizitan eta esaiok, aitta ez zio ondo" Gue etxera jua zen; etorri nitzan ta jua nitzan; ordurako alleatu nintzeneako ya aitta ya hilda zeon.
- Oseake zerbait eman zion o?
- Bai eman ziyon, zea bat eman ziyon tronbosi bat emam ziyon ta aitta halaxe hil zen.
- Baño ordurako ya urte asko iñak zittun papeleran lanian
- Bai, bai,bai zeatikan denboa hailletan ez dakit ze esaten zun hamahiru urtekin o...
- Hasi zela?
- Gezurretan. Ez beittu, ez papelik ta eskatzen; hamahiru urtekin hamalau zittula esan ta osaba Antonio ta hoik denak alkarrekin sartuak zien.

3. Arropa garbitzeko pausoak

- **Erref:** LEZ-030/007
- **Iraupena:** 0:02:53. **Hasi:** 00:10:34. **Bukatu:** 00:13:27

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea

Laburpena:

Arropa eskuz garbitzen zuten. Arropa garbitzeko, Txinbo eta Lagarto erabiltzen zuten. Arropa garbitzeko, lehortzeko eta plantxatzeko nola moldatzen ziren aipatzen du.

4. Gobara eta plantxa

- **Erref:** LEZ-030/008
- **Iraupena:** 0:02:03. **Hasi:** 00:13:27. **Bukatu:** 00:15:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:

<p>Arropa lehortu ostean, kalean ibiltzeko arropa plantxatzen zuten. Plantxa suan berotzen zuten. Gobara ez zuten egunero egiten. Lehen maindireak zuriak izan ohi ziren.</p>

Transkripzioa

- Eta behin arropa lehortuta, ohittura bazen plantxatzeko?
- Ez oain beste ez. Bidian ibilli behar zenuna bai, baiño lantegiko arropa ez, ez. Biño bidian ibiltzen zenuna bai, beti. Ta itsaso munduan ez zen entxufeikan, bueno entxufia bai biñon esaten dezuna elektrikoik´e gutxi zen. Orduan, oaindikan'e. Ta hantxe, suan berotu, bi eo hiru bagenittun, berotu, plantxatu, jarri hoztutzian bestia geo.
- Baiño ez zan izaten kolada hoi. Nola deitzen zenioten arropa garbitze horri?
- Guara.
- Guara. Guara ez zen eunero iten?
- Ez, ez, maindiriak eta hoik pues astian behin oain itten dittugun bezela, astian behin. Goara ta geo lanbata, lanbatian jaia, ez zen jai izaten, lana itten zen eta orduan, etortzen zirenen lanetikan'e har´e arropa garbitzea. Etxian ez baldin bazen urik, "Amona!" "Bai, etorri!". Ta amonarena jeitsi eta kitto.
- Ta geo maindiriak eta in ber zianian?
- Haik ez, itxian. Bai, goizian jeikita o askotan gauerdian´e igual jeiki ama ta zeatuta arropa garbittu. Urakin gaizki ibiltzen giñan.
- Bai. Eske, klaro maindiriak eta lan asko izango zuten?
- Eta ohi asko, lau ohi ibiltzen genittun-ta. Ta zortzi maindire. Ta geo udak diela-ta.
- Eta orduan, dana etxeko arropa hoi eta azpiko arropa ta beti txuriya izaten zan, ez?
- Txuri, txuri, beti. Orduan, ez zen maindirek kolorezkoik ta felpaizkoik eta deus ez , dena beste terralik´e ez. Dena algodoia. Fabrika haundiko maindiria.
- Eta bordatuak-ta horrela izaten zian-o?
- Bai, ez oain hainbeste bueno oain ez, oain ez dute nahi gaiñea bordatuikan in. Biño letra hutsakin'e asko. Euneroke zeak asko, letra hutsa bakarrakin asko.

5. Sukaldeko ekonomika eta labea

- **Erref:** LEZ-030/011
- **Iraupena:** 0:03:26. **Hasi:** 00:18:25. **Bukatu:** 00:21:51
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxearen egitura

Laburpena:

Lehen sukaldean ekonomika eta zerrauts-labea zeuzkaten. Nola funtzionatzen zuten eta nola garbitzen zituzten azaltzen du.

6. Kongregazioko ohiturak

- **Erref:** LEZ-030/016
- **Iraupena:** 0:01:28. **Hasi:** 00:31:58. **Bukatu:** 00:33:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Kongregazioak

Laburpena:

<p>Neskak kongregazioan sartzen ziren jaunartzea egindakoa.
Kongregazioan zorrotzak ziren. Abenduaren 8an eta San Luis egunean, neskak eta mutilak elkartu egiten zituzten meza bakarrean.</p>

Transkripzioa

- Bueno neskak kongregaziyo batian zeundeten, ez?
- Bai. Kongregaziya.
- Kongregaziyo hortan zenbat urtekin sartzen ziñaten o nola zan hori?
- Komuniyua itten zenunian, komuniyua itten zenunian. Hamaika urtekin komuniyua. Zeatikanen ez baldin bazenakin dotriñikan ez zenun hamaika urtekin itten. Hurrungo urteako uzten zizun ta ya ordun zien ya hamabi. [...] gogorra zen.
- Bai. Eta hor komuniyua in ta geo're dotriña igandero?
- Bai. Igandero, bai, bai, bai, bai.
- Hor segitzen zun.
- Hori eittea nahi zenun artenun o katekesista sartzen ziñan o zerbait in.
- Baiño hor ya kongregaziyoan, pues hasiko zian esaten pues mutillan kontuak eta hau ta beste ta pekatuak ta?
- Bai, bai, bai. Orduan ya.
- Oso zorrotza, ez?
- Oso zorrotza zen, oso gaiñia. Eta Ama Birjiñan kontzesiyukoan abenduan zortziyan itten zen neska-mutillak orduan bi, zeatikan beste gaiñekoi eitten zian aparte mutillak ordu batian ta neskak, "Hijas de María", beste ordu betian. Entenditzen? Eo jai batian bat eta beste jaiyan bestiak. Biño Ama Birjiñan kontzesiyoko orduen itten giñen neska-mutillak biyek meza batekin eta bestia, San Luis egunian, orduan'e biyek meza batekin, zea itten zen. Orduan ez zen izaten jai batian bat ta bestian bestia, ez, ez, orduan meza batekin biyek ta beste [gaiñeakoan] jaiero aparte.

7. Kongregazioko zigorrak

- **Erref:** LEZ-030/017
- **Iraupena:** 0:00:59. **Hasi:** 00:33:26. **Bukatu:** 00:34:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Kongregazioak

Laburpena:

<p>Dantza lotua egiteagatik, kongregazioan zigorrak jartzen zituzten: zinta morea eraman beharra, mezan azkenengo ilaran esertzea...</p>

Transkripzioa

- Eta deskuidon ikusi mutillakin dantzan eo zerbaitte, bazen neskazahar bat ibiltzen zena dena zea itten, pues harrek bikariyoana joan ta esango zun, zeatiken nik ez dakit besteaiñoko bikariyua ez zen "adivino" a izengo, pues abisua bazenun, dantzan aittu ziñala ta zinta moriak.
- Jarri ber zan.
- Jarri ber zan.
- Zinta more bat.
- Bai. Ama Birjiñana eaman beti urdiña eaman biharrean moria. Eta geo izandu zen beste bolada bat, azkeneko zu besteaiñokuan jartzen ziñan bankutan jartzen ziñan, ta beste bolada bat izandu zen, zinta ez eta azkeneko illerako neskak ya mutillakin dantzan ibiltzen zialakoz.
- Haiek zian...
- Bai, apartatuk.
- Mantxatuak ziaztenak eo, ez?
- Hoixe, hoixe. Zinta morian partez, pues hua, azkeneko filakuak, biño harrapatzen zizuten "bueno, bueno, bueno".

8. Kongregaziotik etxera kontu eske

- **Erref:** LEZ-030/019
- **Iraupena:** 0:04:20. **Hasi:** 00:34:38. **Bukatu:** 00:38:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Kongregazioak

Laburpena:

Mutilekin dantza lotua egiteagatik, kongregazioan zigortu egiten zituzten. Behin ahizpak dantza lotua egin zuen eta kontuak eskatzera etorri zitzaizkion etxera.

9. Ezkondu aurretik eta ondoren bizitakoak

- **Erref:** LEZ-030/023
- **Iraupena:** 0:02:33. **Hasi:** 00:45:26. **Bukatu:** 00:47:59
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea

Laburpena:

15-16 urte zituela ezagutu zuen senarra. Garai hartan gaizki ikusia zegoen hain gazte hastea mutil-lagunarekin ateratzen. 25 urte bete zituen egunean ezkondu zen. Elias Salaberria pintorearen etxean jarri ziren bizitzen errentan. Ezkontzean gazteek etxebizitza zer baldintzatan hartzen zuten aipatzen du.

Transkripzioa

- Zenbat urte zenituzten ordun, ezaugutu ziñetenean esan dezu hamabost urte hola?
- Bai. Hamabost-hamasei urte.
- Eta hor ya hasi ziñeten elkarrekin gelditzen?
- Bai.
- Eta ez zeon gaizki ikusiya eo?
- Ba, bueno hoixen gaizki ikusiya. Bikariyo jaunak amona Luixai, neriai, eunero joaten zen gaixua mezeta, goizian ez dakit seitan-o izango zen ta mezeta eta bikariyuak esan izan diyo: "Luixa, Luixa, zure illoba hola ta hola". Hari're baten batek esan zion. Niri ez zien ikusi bikariyuak horrekin banabillen eo ez nabillen, biñon.
- Klaro. Eta esan iten zion, e?
- Esan in zion gaztia nintzala ta zerbait'e esateko. "Ezin ba nik, ze esango diot ba? Ze in behar diot ba nik?". "Errieta pixka bat emaiyozu [...], errieta pixkat emaiyozu".
- Oseake hola mutillakin ibiltzia.
- Bai, klaro.
- Eta edade hortan eta ezkondu gabe ta ba gaizki?
- Bai. Orduan bai.
- Eta zuek ze gelditzen ziñaten biyek eo laun gehiokin?
- Ez, ez. Biek. Geo joaten bagiñen eta iñorrekin hitz eitten bagiñun, baiño ez, ez, biyek. "A lo grande" e.
- Eta geo ezkondu ya, zenbat urtekin?
- Ezkondu hogeita bost in nittun eunian ezkondu nitzan ni. Goatzeko noiz ezkondu nitzan. "Para que no se me olvidaría".
- Ya. Hogeita bost urtekin.
- Bai.
- Ta orduako ya etxia-ta bazenituzten o ez?
- Ai gaixua! Etxia "calle" nagusiyan ezkondu giñan eta pintore baten etxia errentan, Elias Salaberria, harren etxia errentatu ziguten oain dela berrogeita hamalau urte, "cinquenta y cuatro" ingo dittu. "Quinientas cincuenta pagaba de renta". Orduan etxebizitzakin ez zen iñor ezkontzen, haurra.
- Bai! Zure gurasuak.
- A bai. Errentan.
- Bueno, bueno. Ez det esaten erosi, errentan, errentan. Klaro.
- Orduan, errentan "o derecho a cocina". Orduan, asko ta asko bi emakume eo hiru sukaldian, "con derecho a cocina una habitación y a pagar una renta". Asko gaiñia, eo gurasoan etxea edo hola
- Bai, gurason etxia bai.
- Bai.

10. Gerran babes bila hara eta hona

- **Erref:** LEZ-030/028
- **Iraupena:** 0:02:54. **Hasi:** 01:03:18. **Bukatu:** 01:06:12
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:

Gerra garaia gogoan du: hegazkinak etortzen ziren, elizan babesten ziren, kanpaiak jotzen zituzten hegazkinak zetoze abisatzeko, Donostiara joan ziren Lezotik ihesi, Auxilio Socialera joan ziren, Lezora ezkutuan itzuli ziren...

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2025-11-14

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com